

освітні програми з різних навчальних дисциплін, що фактично являють собою альтернативний шлях засвоєння предметного змісту навчальних дисциплін засобами рідної та іноземної мов, які спрямовані на досягнення учнями синтезу мовної, предметної та міжкультурної компетенцій. Із точки зору реалізації ідей плюралізму та полікультурного виховання двомовна освіта в країнах Європи найбільш повно виправдовує сподівання. Її мета – інтеграція в сучасний європейський та світовий простір, міжкультурна комунікація і полікультурне виховання.

Україна також має досвід і здобутки у цій галузі, однак не обійшлося і без недоліків. Нині двомовні школи працюють здебільшого у великих містах. Вивчення математики, географії та інформатики ведеться тут переважно англійською. Зважаючи на це, досвід Європи у набутті двомовності та багатомовності в середній школі шляхом використання іноземної мови як засобу опанування загальноосвітніх предметів є надзвичайно корисним та цікавим, його слід вивчати та розумно застосовувати в умовах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вайнрайх У. Одноязычие и многоязычие / У. Вайнрайх // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс, 1972. – Вып. 6. – 60 с.
2. Гальскова Н. Д. Обучение на билингвальной основе как компонент углубленного языкового образования / Н. Д. Гальскова, Н. Ф. Коряковцева, Е. Ф. Мусницкая, Н. Н. Нечасв. – М., 2001. – 44 с.
3. Іноземна мова в навчальних закладах. – 2007. – № 4 (26). – Липень-серпень. – 24 с.
4. Михайлов М. М. Двужычыце и взаимовлияние языков / М. М. Михайлов // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М.: Наука, 1972. – 203 с.

5. Першукова О. О. Європейська багатомовність в освіті / О. О. Першукова // Шлях освіти. – 2000. – № 4. – 26 с.

6. Поликультурная компетентность – фактор развития толерантности студентов / Б. А. Тахохов, Н. А. Богатых // Высшее образование. – 2008. – № 3. – 24 с.

7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика / О. О. Селіванова // Термінологічна енциклопедія. – К., 2006. – 716 с.

8. Ширин А. Г. Билингвизм: поиск подходов к исследованию в отечественной и зарубежной науке / А. Г. Ширин // Вестник Новгородского государственного университета. – Великий Новгород, 2006. – № 36. – 67 с. – (Серия «Гуманитарные науки»).

9. Щерба Л. Языковая система и речевая деятельность / Л. Щерба. – Ленинград: Наука, 1974.

10. Baker Colin. Foundation of Bilingual Education and Bilingualism. Multilingual Matters Limited. – 2001. – 496 p.

11. Foreign Languages in the School Curriculum. A Draft Statement of Policy. – DES and Welsh Office. – 1986. – June.

12. Geof A. Languages for Intercultural Communication and Education: Intercultural experience and Education/Alfred Geof. Multilingual Matters Limited, Clevedon, GBR, 2003. – 242 p.

13. Tomalin B. Cultural awareness. / Barry Tomalin, Susan Stemplesky. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 160 p.

14. Trim J. Language Learning for European Citizenship. Final Report (1989-1996) / J. Trim. – Council for Cultural Cooperation: Council of Europe Publishing, 1997. – 101 p.

Дата надходження до редакції: 22.10. 2014 р.

УДК 37.02:811.111:371.68

Тетяна ГОСПОДИНЧИК,

учитель англійської мови

Рівненського НВК № 12 Рівненської міської ради

ВИКОРИСТАННЯ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ЯК ЗАСОБУ СТВОРЕННЯ ІНШОМОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті представлено основні методичні аспекти роботи з аудіовізуальними засобами навчання на уроках іноземної мови. Висвітлено значення аудіовізуальних засобів у процесі навчання, розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності та формування комунікативної компетенції учнів. Запропоновано принципи, методи, форми роботи з аудіовізуальними засобами навчання. Обґрунтовано необхідність створення іноземного середовища на уроці іноземної мови.

Ключові слова: аудіовізуальні засоби, комунікативна компетенція, мовленнєво-мислиннєва діяльність, іноземне середовище, принцип автентичності спілкування.

В статье представлены основные методические аспекты работы с аудиовизуальными средствами обучения на уроках иностранного языка. Освещено значение аудиовизуальных средств в процессе обучения, развития всех видов речевой

деятельности и формирования коммуникативной компетенции учащихся. Предложены принципы, методы, формы работы с аудиовизуальными средствами обучения. Обоснована необходимость создания иноязычной среды на уроке иностранного языка.

Ключевые слова: аудиовизуальные средства, коммуникативная компетенция, речево-мыслительная деятельность, иноязычная среда, принцип аутентичности общения.

The article discusses the main methodological aspects of working with audio-visual teaching aids for foreign language lessons; highlights the importance of audiovisual learning and the formation of students' communicative competence and development of all types of speech activity; Principles, methods and forms of work with audio-visual teaching aids; the necessity of creating foreign-language environment for foreign language lesson.

Key words: audiovisual, communicative competence, foreign language environment, the principle of authenticity communication.

Постановка проблеми. Використання аудіовізуальних засобів навчання на уроці іноземної мови – надзвичайно актуальне питання, адже іноземна мова сьогодні стає незамінною в різних сферах діяльності людини, дієвим фактором соціально-економічного, науково-технічного та культурного прогресу суспільства.

Наша держава нині взяла курс на гуманізацію освіти, що зумовлює відмову від вузьких прагматичних цілей вивчення іноземної мови. У сучасних концепціях навчання цей предмет розглядається не лише як відображення культури відповідного народу, оволодіння іншомовною культурою, а й як засвоєння світових духовних цінностей. Зважаючи на це, соціальне замовлення передбачає не тільки формування в школярів необхідних іншомовних навичок та вмінь, а й ознайомлення з культурою, традиціями, історією та сучасністю країни, мова якої вивчається.

Специфіка предмета «Іноземна мова» полягає в тому, що провідними компонентами змісту навчання іноземної мови є не основи наук, а способи діяльності – навчання різними видами мовної діяльності, зокрема говорінню, аудіюванню, читанню, письму.

Останніми роками все частіше піднімається проблема використання на уроках іноземної мови аудіовізуальних засобів навчання. Це не лише нові технічні засоби, а перш за все нові форми і методи викладання, новий підхід до процесу навчання. Оскільки основною метою вивчення іноземної мови в школі є формування комунікативної компетенції учня, його інтерактивності та автентичності спілкування, вивчення мови в культурному контексті, використання аудіовізуальних засобів навчання на уроках іноземної мови дає вчителю змогу створити максимально сприятливі умови для формування високого рівня комунікативної компетенції учнів. Наприклад, використання на уроках іноземної мови відео дає вчителю можливість поєднати зорові та звукові образи в типових обставинах, запропонувати учням мовленнєву ситуацію, завдяки якій вони стають активними учасниками комунікації.

Ефективності означеного засобу навчання сприяють також технічні можливості відео, що дає

змогу за потреби зупиняти та повторювати дію. Не слід, однак, забувати, що учні звикли до пасивного перегляду телепрограм. Тому при всіх можливостях відео центральною фігурою на занятті, звичайно, залишається вчитель, який повинен організувати активне сприйняття фільму та наступну комунікативну діяльність школярів.

Із метою навчання учнів різними видами мовленнєвої діяльності, кожному школяреві необхідно надати практику в тому виді мовленнєвої діяльності, який він у даний момент опановує. Також варто зауважити, що навчати мовленнєвої діяльності можна лише в живому спілкуванні, а для цього потрібен партнер. Комп'ютерна програма, комп'ютерні диски можуть забезпечити лише спілкування з машиною, а не із живою людиною. Виключення складають комп'ютерні телекомунікації, коли учень вступає в живий діалог із реальним партнером – носієм мови. Система навчання іноземній мові повинна бути побудована таким чином, щоб учневі була надана можливість знайомства з культурою країни, мову якої він вивчає [11, с. 20].

Мета статті – показати роль аудіовізуальних матеріалів як одного із важливих засобів з метою створення іншомовного середовища на уроках іноземної мови.

Завдання статті:

- розкрити проблему вдосконалення структури і типології сучасного уроку;
- охарактеризувати дидактичні засоби сучасного уроку (вербальні, візуальні, відеофільми, презентації, проекти).

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з розвитком та зміною освітньої системи, розробкою нових методик, багато вчителів по-новому підходять до навчання іноземної мови. У чому ж воно полягає? Насамперед, у значній увазі до дітей, прагненні розвинути в них мотивацію, інтерес до оволодіння іноземною мовою, спробах перебороти формалізм в організації навчально-виховного процесу й оцінці діяльності учнів, переході від авторитарного стилю спілкування зі школярами до живого діалогу.

Також виникає потреба в удосконаленні та перебудові структури сучасного уроку. Педагоги намагаються використовувати на заняттях додаткові цікаві країнознавчі матеріали, спонукаючи цим учнів до самостійного їх пошуку значно раніше, ніж це передбачено програмою, організують роботу з газетами, піклуються про створення на уроці сприятливого психологічного клімату. Упродовж останнього часу, аби навчання було більш інформативним, змістовним, а також із метою розвитку не тільки світогляду учня, а також його світосприйняття, обов'язковими елементами уроку стають пісні, вірші, театральні постановки [4, с. 39].

Надзвичайно перспективними є ідеї створення навчальних програм із використанням комп'ютерів і відеозаписів, упровадження їх у практику школи. Інтенсифікація навчання як одна з важливих сучасних тенденцій вимагає модифікації уроку іноземної мови, тобто перетворення його в урок-екскурсію, урок-конференцію, урок-телеміст. Особливе значення має також перехід до інших практичних видів діяльності, в процесі яких відбувається реальне іншомовне спілкування. Такий перехід може здійснюватися на:

- внутрішньому шкільному рівні – реалізоване спілкування з іноземними гостями (зустрічі, КВК);

- міжшкільному рівні – листування іноземною мовою, проведення олімпіад, фестивалів, тижнів іноземної мови;

- позашкільному рівні – включення школярів у реальну трудову діяльність [4, с. 43].

Очевидно, що запланований результат навчання іноземної мови може бути досягнутий, якщо поліпшаться умови навчання, а школярі відчуватимуть потребу в практичному оволодінні мовою.

Серед багатьох дидактичних засобів простотою і доступністю відзначається класифікація Едварда Флемінга та Яна Якобі, які виокремлюють такі три групи дидактичних засобів:

1) природні засоби, що безпосередньо представляють саму дійсність;

2) технічні засоби (візуальні, аудіовізуальні, автоматичні), що відображають дійсність побічно;

3) символічні засоби, що відображають дійсність за допомогою відповідної символіки, наприклад живого і друкованого слова, звуків, технічних малюнків, графіків тощо [10, с. 30-31].

Значну зацікавленість у дидактів викликає зв'язок між процесом навчання і використанням у ньому дидактичних засобів. Позитивному впливу цих засобів на результати навчання сприяє їхній динамічний розвиток і широке застосування в школах усього світу. Беручи до уваги цей зв'язок, спробуємо розглянути основні функції, що виконує процес навчання, а також допомогу, яку надають йому технічні засоби. До найважливіших функцій навчання, відносять можливість учнів пізнавати навколишню дійсність, здобувати знання про цю дійсність, формувати розуміння і відчуття дійсності тощо.

Зважаючи на те, яку роль відіграють дидактичні засоби у навчальному процесі, виокремлюють такі основні функції технічних засобів навчання:

- пізнання дійсності;

- одержання знань про дійсність;

- формування принципів емоційного ставлення до дійсності;

- розвиток діяльності, що перетворює дійсність.

Огляд функцій дидактичних засобів має на меті показати деякі можливості використання сучасної техніки в дидактичному процесі з метою збільшення її ефективності при впливі на особистість та її всебічний розвиток. Вони призначені не лише для посилення "привабливості" процесу навчання, а й для полегшення набуття знань і вмінь.

Використання відеофільмів та презентація проектів на уроках англійської мови. Серед безлічі аудіовізуальних матеріалів найбільш поширеними є відеофільми. Головне завдання вчителя у роботі з ними – визначити доцільність використання того чи іншого відеопродукту на уроці та в позаурочний час, обрати методіку роботи з ним. Використання художніх фільмів виправдане на етапі «занурення» в тему, тоді як тематичні телевізійні програми (краще – англомовні й у запису) продуктивніше використовувати у ході пояснення нового матеріалу. Наприклад, під час роботи з відеофільмами, присвяченими Шотландії, учні можуть ознайомитися з краєвидами країни, почути розповіді про свята та популярні страви, відзначити особливості сільського господарства, клімату та рослинності. Бажано, щоб відеофрагменти були невеликими за розміром (до 5-7

хв). Після першого перегляду учням варто запропонувати відповісти на запитання, підібрати малюнки із назвами, знайти у тексті фільму нові слова з метою їх подальшого використання. Перед повторним переглядом школярам рекомендується роздати підготовлені таблиці з текстом (відповідно до матеріалу відео) та текстові ряди ("правильно-неправильно"), а також таблиці для експертів, які заповнюватимуться дітьми під час або після перегляду фільму [4, с. 46]. Важливо звернути увагу дітей на деталі, що мають додаткову інформацію: музичне оформлення, одяг та зачіски людей, посуд, меблі тощо. Деталі, підмічені у відеоматеріалі, пізніше можуть стати темами для подальших дискусій.

Цікавим моментом уроку є також робота з рекламою. Специфіка рекламного ролика (короткий час перегляду, деталі стилізації, що не потребують уваги, характер ситуації) дає змогу зосередити увагу учнів на основному тематичному матеріалі, вчити їх логічності та лаконічності висловлювань [4, с. 46].

Найдоступнішим джерелом інформації в Україні на сьогоднішній день вважається мережа Інтернет. Зважаючи на це, основне завдання педагога – навчити учнів користуватися інформацією, яку пропонують сайти, відбираючи потрібний матеріал для подальшого аналізу та реферування.

На основі інтернет-матеріалів на уроці можна побудувати проектну роботу, мета якої – навчити молодь творчо опрацьовувати матеріали всесвітньої мережі. Електронна пошта дає змогу не тільки отримувати листи від друзів з інших країн, а й проводити онлайн-інтерв'ю, вікторини, опитування. Останнім часом популярними стають такі форми роботи в мережі Інтернет, як конференції, форуми, тематичні чати. Отже, це джерело інформації є дуже цінним для свідомості учня як самостійної і творчої особистості. Поетапна й поурочна фіксація отриманої та опрацьованої учнями інформації стає матеріалом для свідомої підготовки презентаційного матеріалу (складання графіків, таблиць, написання матеріалу для буклетів, рекламних оголошень, підбір фотоматеріалів та малюнків, дизайн, написання есе, складання маршрутів туру, меню в ресторанах, програм фестивалів тощо) [4, с. 49]. Представлений матеріал учні можуть виготовляти як «від руки», так і з використанням комп'ютерних програм. Останнє надає презентаційному матеріалу належний вигляд, уміщує більше інформації, навчає дітей користуватися програмами.

Підготовка означених матеріалів організується усім класом за методикою кооперативного навчання. Набуті знання, вміння та навички готують молодь до подальшого успішного навчання, професійної діяльності, що відповідає вимогам сучасного життя та слугує соціальній адаптації учнів.

Досвід роботи щодо опрацювання інформації, критичне її осмислення, вміння користуватися розробками, застосовувати сучасні інформаційні технології з метою фіксації інформації (створення мультимедійних презентацій, веб-сторінок) допоможе учням у майбутньому реалізувати свої творчі здібності, долучаючись до виконання різноманітних проектів – як в українських, так і міжнародних програмах.

Презентації проекту передують попередня робота вчителя з класом, у ході якої готується не тільки презентаційний матеріал, а й планується сам процес

презентації. Мета та завдання заходу визначаються на початку проекту, тому під час його виконання вчитель разом з учнями розробляє структуру презентації, план «візуальної підтримки» через фіксовану в різних формах інформацію. Непросте для учасників завдання – планування «простору» акції, зацікавлення аудиторії власним виступом. Обговорення проектів (робота журі, написання рецензій учасниками) є прикладом мотивації аудиторії до уважливішого сприйняття заходу. Під час презентації однієї з груп можна продовжити рольові обов'язки представників іншої групи через серію завдань, одним з яких може бути експертиза та обговорення проекту. Для цього попередньо розробляється анкета оцінювання презентації експертами [4, с. 52].

У процесі виконання проекту діти не тільки знайомляться з країною, а й здобувають певні соціальні вміння, наприклад, знайти інформацію про транспорт та замовити квитки; звернутися до туристичної агенції із запитом про можливу подорож і критично оцінити маршрут; замовити обід, скориставшись при цьому меню; зареєструватися в готелі, використовуючи для спілкування електронну пошту.

Процес презентації проекту відбувається відповідно до розподілу ролей учасників групи або призначається один представник від усієї команди. Впродовж усієї роботи над реалізацією проекту вчитель повинен забезпечити кожного члена групи відповідними видами діяльності, аби кінцевий мовленнєво-предметний продукт характеризувався відповідним внеском кожного учасника групи. Презентація проводиться як для учнів свого класу, так і для інших груп із метою «покриття теми». Як правило, різні групи однієї паралелі представляють різні регіони країни, яка вивчається. Таким чином, учитель разом зі своїми учнями зможе представити завершення проекту, влаштувавши для всіх охочих підсумкову конференцію.

Запропонована схема проекту є узагальненою, а сам проект може бути розділений на кілька етапів, які можна представити у вигляді невеликих самостійних проектних робіт. Також варто пам'ятати, що іноземну мову неможливо «зазубрити», а сам проект не є самоціллю. Ці моменти варто врахувати при оцінюванні учнівських груп, що задіяні в проекті.

Мета застосування даної методики – спрямованість на соціальну адаптацію молоді, розвиток її творчих здібностей, самостійності мислення, вміння аналізувати та критично оцінювати інформацію через навчально-практичну діяльність та інтерактивне спілкування засобами іноземної мови.

Висновки. Виходячи з означеного вище, варто зауважити, що кінцевою метою навчання іноземним мовам є навчання спілкуванню – вільному орієнтуванню в іншомовному середовищі й умінню учня адекватно реагувати у різних ситуаціях. Із метою досягнення таких результатів необхідною умовою на уроці є створення реальної життєвої ситуації, яка

стимулює вивчення матеріалу та дозволяє учням зануритися у світ іншомовного середовища.

Можливості аудіовізуальних засобів навчання є величезними, оскільки дозволяють вирішити ряд дидактичних завдань, урізноманітнити форми роботи на уроці. Зокрема, школярі можуть максимально використати свої знання з предмета під час обговорення, що надає впевненості та мотивує їх до подальшого вивчення мови.

Очевидно, що запланований результат навчання іноземній мові може бути досягнутий лише за умови поліпшення умов навчання, а також якщо школярі відчуватимуть реальну потребу в практичному оволодінні іноземною мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Казачінер О. С. Використання відеокурсів на уроках англійської мови: методичний матеріал / О. С. Казачінер // Англійська мова та література. – Харків : Основа, 2007. – № 2. – С. 2.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : посібник для студентів вищих навчальних закладів / укл. С. Ю. Ніколаєва, С. В. Гапонова та ін.; за ред. К. І. Онищенко. – К. : Ленвіт, 2004. – 208 с.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник для студ. вищих закл. освіти. – К. : Ленвіт, 2002. – 327 с.
4. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови : посібник для вчителів. – К. : Рад. школа, 1989. – 224 с.
5. Носенко Э. Л. ЭВМ в обучении иностранным языкам в вузе : методический материал. – М. : Высш. шк., 1988. – 102 с.
6. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе : учебное пособие для студентов педагогических колледжей. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. – 412 с.
7. Настольная книга учителя иностранного языка : справочно-методическое пособие. – М. : Астрель, 2004. – 446 с.
8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник для студ. вищих закл. освіти. – К. : Ленвіт, 2002. – 327 с.
9. Практикум з методики викладання англійської мови у середніх навчальних закладах : посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Ленвіт, 2004. – 360 с.
10. Современные теории и методики обучения иностранным языкам : сб. научн. тр. – М. : Экзамен, 2004. – 318 с.
11. Чашка С. Комп'ютерна підтримка викладання англійської мови в середніх навчальних закладах // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2003. – № 11-12. – С. 19-22.

Дата надходження до редакції: 17.10.2014 р.